

NORGES HØYESTERETT

Den 5. juni 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Webster, Falkanger og Bergh i

HR-2020-1185-U, (sak nr. 20-060050STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

A (advokat Fredrik Berg)

mot

Påtalemyndigheten (politiadvokat Einar Salvesen Lieungh)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder beslag av dokumenter som inneholder forretnings- og driftshemmeligheter.
- (2) A-gruppen består av en rekke selskaper med tilhørighet blant annet i USA og flere europeiske land. Gruppen tilbyr en strømmetjeneste hvor abonnenter blant annet kan spille av musikk. A er et norsk selskap i A-gruppen. Det norske selskapet omtales i det følgende stort sett som A.
- (3) Saken har sin bakgrunn i mistanke om grovt databedrageri i form av manipulasjon av strømmetall, det vil si antall avspillinger, hos A i forbindelse med utgivelsen av Bs album «X» i februar 2016.
- (4) Økokrim fremsatte 3. desember 2018 begjæring til Oslo tingrett om tredjemannsransaking rettet mot A på selskapets forretningsadresse i Oslo. Oslo tingrett tok begjæringen til følge. Ransakingen ble satt i verk 17. desember 2018, og et betydelig antall dokumenter ble sikret ved speilkopiering av datafiler. Lagmannsretten forkastet As anke over tingrettens beslutning. Ved Høyesteretts kjennelse 28. mars 2019 (HR-2019-610-A) ble As anke over lagmannsrettens kjennelse forkastet.
- (5) A fikk status som mistenkt 21. juni 2019.
- (6) I begjæring 18. november 2019 ba Økokrim om kjennelse for å kunne ta beslag i dokumenter som gjelder As strømmepattform og forretningsmodell, til tross for at materialet inneholdt forretnings- og driftshemmeligheter.
- (7) Oslo tingrett tok 10. januar 2020 påtalemyndighetens begjæring om beslag til følge.
- (8) A anket tingrettens beslutning til Borgarting lagmannsrett, som 18. mars 2020 avsa kjennelse med slik slutning:

«Påtalemyndigheten tillates å ta beslag i dokumenter som gjelder strømmepattformen og forretningsmodellen til A og som inneholder forretnings- og driftshemmeligheter.»

- (9) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens lovtolking og saksbehandling. A har i korte trekk anført at lagmannsretten skulle ha gjennomgått de enkelte dokumenter for å avgjøre om det kunne tas beslag i dem. Isteden har retten overlatt beslutningen om beslag av bestemte dokumenter og relevansvurderingene til påtalemyndigheten. En slik forståelse av straffeprosessloven § 205 tredje ledd innebærer en overføring av kompetanse fra domstolen til påtalemyndigheten som bestemmelsen ikke åpner for. Lagmannsretten har tolket § 204 første ledd annet punktum, jf. § 124 annet ledd første punktum, feil når den kommer til at loven gir retten adgang til å ta stilling til kategorier av dokumenter ved avveiningen av de stridende interesser.
- (10) Videre er kjennelsesgrunnene mangelfulle, noe som må antas å ha virket inn på avgjørelsens innhold, jf. § 385 tredje ledd, jf. § 343 første ledd. Lagmannsretten har ikke foretatt noen reelle vurderinger av de stridende interesser. Kjennelsen innebærer også et uforholdsmessig inngrep, jf. § 170 a, ettersom den gir fullmakt til inngripende beslag som rammer alle sider av As forretningsmodell og strømmepattform i enorme datamengder uten noen nærmere konkret begrunnelse.
- (11) A har lagt ned slik påstand:
- «Lagmannsrettens kjennelse oppheves.»
- (12) *Påtalemyndigheten* har i korte trekk anført at lagmannsretten har forstått loven riktig når den har kommet til at loven ikke krever at det må tas stilling til hvert enkelt dokument. Det er behovet knyttet til interesseavveiningen etter § 124 annet ledd som begrunner utgangspunktet om gjennomgang av det enkelte dokument, ikke lovbestemmelsen selv.
- (13) Lagmannsretten har ikke begått saksbehandlingsfeil. Flere av saksbehandlingsfeilene som A har trukket frem, er avledet av de anførte feilene ved lovtolkingen. Etter Økokrims syn gjelder ikke lagmannsrettens kjennelse om unntak fra beslagsforbudet bruk av et tvangsmiddel, og avgjørelsen skal derfor ikke vurderes opp mot straffeprosessloven § 170 a.
- (14) Påtalemyndigheten har lagt ned slik påstand:
- «Anken forkastes.»
- (15) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at utvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolking, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd. Dette innebærer at utvalget her kan prøve anken fullt ut.
- (16) Det følger av straffeprosessloven § 203 at «ting som kan ha betydning som bevis, kan beslaglegges». Beslag kan imidlertid ikke tas i dokumenter eller annet «hvis innhold et vitne kan nekte å forklare seg om etter §§ 117-121 og 124-125, og som besittes enten av den som kan nekte å forklare seg eller som har rettslig interesse i hemmelighold», jf. § 204 første ledd første punktum. Etter § 124 første ledd kan et vitne «nekte å svare på spørsmål når det ikke kan svare uten å åpenbare en forretnings- eller driftshemmelighet», men etter annet ledd første punktum kan retten «pålegge vitnet å forklare seg når den etter en avveining av de stridende interesser finner det påkrevd». I den utstrekning det etter § 124 kan pålegges vitneplikt

«gjelder dette tilsvarende for beslag», jf. § 204 første ledd annet punktum.

- (17) Paragraf 205 tredje ledd gjelder beslag av dokumenter eller annet som besitteren ikke plikter å forklare seg om uten særskilt pålegg fra retten. Det heter der følgende:

«Dokumenter eller annet som besitteren ikke plikter å forklare seg om uten etter særskilt pålegg fra retten, kan ikke beslaglegges uten rettens kjennelse, hvis ikke slikt pålegg allerede er gitt. Dersom politiet vil ta med dokumenter til retten for avgjørelse av om beslag kan tas, skal dokumentene forsegles i lukket konvolutt i nærvær av en representant for besitteren.»

- (18) A har gjort gjeldende at retten ved avgjørelsen av om det skal gjøres unntak fra taushetsretten, må vurdere hvert enkelt dokument konkret. Lagmannsretten var enig i dette måtte være et riktig utgangspunkt:

«Lagmannsretten er enig med A i at utgangspunktet må være at spørsmålet om å gjøre unntak fra taushetsretten vurderes for hvert enkelt dokument. Det skal foretas en avveining av de interessene som gjør seg gjeldende, jf. § 124 annet ledd første punktum, og dette vil i utgangspunktet måtte skje ut fra de opplysningene som går fram av hvert enkelt dokument. ...

Framgangsmåten som er angitt i § 205 tredje ledd annet punktum gir støtte for dette, da overbringelse av dokumentene til retten nettopp skjer med tanke på en slik konkret gjennomgang. Bestemmelsen kom inn i loven i forbindelse med stortingsbehandlingen av proposisjonen om ikrafttreddelsen av straffeprosessloven, og tok særlig sikte på ransaking og beslag i presselokaler, jf. Innst. O. nr. 72 (1984-85) s. 17. At man ved beslag i presselokaler tok sikte på en konkret gjennomgang framgår også av proposisjonen, jf. Ot.prp. nr. 53 (1983-84) s. 62. Bestemmelsen i annet punktum er imidlertid generell for avgjørelser etter § 205 tredje ledd.»

- (19) Ankeutvalget slutter seg til de utgangspunktene som lagmannsretten her beskriver.
- (20) Lagmannsretten går så over til å drøfte unntak fra utgangspunktet om at retten må vurdere hvert enkelt dokument konkret. Om dette heter det i kjennelsen:

«Selv om en slik konkret gjennomgang må være det klare utgangspunktet, stiller imidlertid ikke loven noe uttrykkelig krav om at det må tas stilling til hvert enkelt dokument. Det er behovet knyttet til interesseavveiningen etter § 124 annet ledd første punktum som begrunner utgangspunktet om gjennomgang av det enkelte dokumentet, ikke lovbestemmelsen i seg selv. Dersom det er mulig å ta stilling til interesseavveiningen for kategorier av dokumenter, er det således vanskelig å se at loven er til hinder for dette. Det vil også være en langt mer effektiv framgangsmåte.

Til støtte for at loven ikke stenger for en slik mer overordnet vurdering, viser lagmannsretten til at straffeprosessloven § 204 første ledd annet punktum gir adgang til beslag i samme utstrekning som det kan pålegges vitneplikt. Det kan ikke være noe i veien for at et pålegg om vitneplikt gis på en slik mer overordnet måte. Dette er også forutsatt i Jahre, Ransaking og beslag hos advokater og revisorer i økonomiske straffesaker, Festskrift til Anders Bratholm (1990), s. 263 nederst og 264 øverst.

Spørsmålet, slik lagmannsretten ser det, er derfor om det i forhold til de dokumentene som i dette tilfellet er begjært beslaglagt, er mulig å ta stilling til interesseavveiningen på en forsvarlig måte uten en gjennomgang av hvert enkelt dokument.»

- (21) Også dette gir etter ankeutvalgets syn uttrykk for riktig lovtolkning.
- (22) Lagmannsrettens konkrete interesseavveining er ikke påanket, og den kan heller ikke prøves av utvalget.
- (23) Ankeutvalget finner det enstemmig klart at det som for øvrig er anført i anken ikke kan føre frem, jf. straffeprosessloven § 387 a første ledd.
- (24) Anken må etter dette forkastes.

S L U T N I N G

Anken forkastes.

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)